

**Rajattomien mahdollisuuksien maaseutu
Leader Pohjois-Satakunnan Strategia 2023-2027**

Sisällys

1. Johdanto	3
1.1 Tavoitteet	3
1.2 Leader-ryhmän rooli ja tehtävät.....	3
1.3 Missio ja visio.....	3
2. Tiivistelmä strategian valmisteluprosessista	4
3. Toiminta-alueen kuvaus ja nykytilan analyysi	5
3.1 Kuntien erityispiirteitä	5
3.2 Luonnonoloista ja väestöstä.....	6
3.3 Ikärakenne	8
3.4 Elinkeinorakenne ja työpaikat.....	8
3.5 Työllisyys ja koulutus	9
4. Kehittämistarpeet	9
4.1 Sisäiset tekijät	9
4.2 Ulkoiset tekijät.....	11
5. Valitut kehittämisen painopisteet, tavoitteet ja niihin liittyvät toimet	12
5.1 Pito- ja vetovoima.....	12
5.2 Elinvoimainen yrittäjyys.....	13
5.3 Älykkäät kylät.....	15
5.4 Luonto- ja maaseutumatkailu	16
5.5 Strategian läpäisevät periaatteet	17
6. Rahoitussuunnitelma	18
7. Toimeenpanon kuvaus	18
8. Seuranta ja arviointi	21

Alla kuvituskuva, jossa palloissa kuvia toteutetuista hankkeista

1. Johdanto

1.1 Tavoitteet

Leader Pohjois-Satakunnan strategia tähtää alueen elinvoiman lisäämiseen ja yhteistyön tiivistämiseen kaikilla tasoilla. Tähän päästään kehittämällä verkostoja, luomalla yrittäjyydelle ja monipaikkaisuudelle edellytyksiä sekä panostamalla veto- ja pitovoimatekijöihin. Tavoitteena on, että nykyiset ja uudet asukkaat kokevat elävänsä täyttä ja tasapainoista elämää. Nykytilan analyysissä nousi esiin joukko trendejä ja hiljaisia signaaleita, jotka ovat maaseudulle myönteisiä ja jotka saadaan älykkäästi toimimalla realisoitumaan positiiviseksi kehitykseksi. Alueella on myös selkeitä vahvuuksia, joiden varaan on hyvä edelleen rakentaa tulevaisuuden menestystekijöitä. Tällaisia ovat esim. kattava valokuituverkko, monipuolinen yritystoiminta ja suurimman osan alueesta kattava Geopark-status.

Strategian neljä painopistettä ja niihin liittyvät tavoitteet muodostavat kokonaisuuden, joka ohjaa toimenpiteitä seuraavien vuosien aikana. Painopisteet ovat: Pito- ja vetovoima, Elinvoimainen yrittäjyys, Älykkäät kylät sekä Luonto- ja maaseutumatkailu. Painopistealueita yhdistää kolme toimintaperiaatetta, jotka kulkevat mukana kaikessa toiminnassa. Nämä ovat kestävyys, kansainvälisyys ja rohkea uudistuminen.

1.2 Leader-ryhmän rooli ja tehtävät

Leader-ryhmällä on alueella pitkä historia ja vakiintunut asema. Neljän ohjelmakauden aikana on oltu rahoittamassa yli tuhatta paikallista hanketta ja rakennettu laaja kotimainen ja kansainvälinen yhteistyöverkosto. Hankeprosessit ovat sujuvia, koska yhteistyö ELY-keskuksen kanssa on jatkuvaa ja pitkälle hiottua. Vaikuttava toiminta on tehnyt Leader-ryhmästä uskottavan kumppanin kunnille, yhdistyksille ja yrityksille.

Leader-ryhmän tehtävä alueella on toimia kehittämisideoiden kokoajana ja jalostajana, yhteistyöverkostojen rakentajana, aluekehittäjänä ja kehitystä edistävien hankkeiden rahoittajana. Tehtävän toteuttaminen edellyttää jatkuvaa vuoropuhelua verkoston toimijoiden kanssa, osallistavaa strategiatyötä sekä valitun strategian määrätietoista toteuttamista. Lisäksi tarvitaan kattavaa ja monikanavaista aktivointia, neuvontaa ja tiedotusta. Nopeasti muuttuvassa maailmassa ollaan valmiita tarkistamaan tavoitteita ja nostamaan uusia asioita kehittämiskohteiksi tilanteen niin vaatiessa. Esim. epävakaus Euroopassa ja Suomen lähialueilla saattaa johtaa nopeisiin muutoksiin pakolais-, energia- ja huoltovarmuusasioissa.

Paikallisuus, kumppanuus ja alhaalta ylös –periaate ovat Leaderin ehdottomia vahvuuksia, joiden kautta syntyy Leader-toiminnan lisäarvo ja vaikuttavuus. Kun nämä periaatteet pidetään mielessä koko ajan, saadaan alueen kehittämispotentiaali käyttöön täysimääräisesti.

Pitkästä aikaa tuntuu siltä, että tulevaisuudessa on maaseudulle monia mahdollisuuksia ja myös jo aiemmin tiedetyt vahvuudet ovat nousseet uuteen arvoon. Paikallisella kehittämisohjelmalla voidaan valjastaa alueen kehittämispotentiaali siten, että vahvuudet hyödynnetään ja mahdollisuudet realisoituvat käytännön toimiksi. Samalla voidaan ainakin osa uhkista torjua ja vahvistaa niitä heikkouksia, jotka ovat tulevaisuuden kannalta kriittisiä. Joistakin asioista on osattava myös luopua.

1.3 Missio ja visio

Missio: Olemme paikallislähtöisen kehittämisen mahdollistaja, verkostokumppani, maaseudun elinvoiman kasvattaja ja aktiivinen aluekehittäjä.

Visio 2027: Pohjois-Satakunta ja Luoteis-Pirkanmaa ovat kehittyviä ja uudistuvia maaseutualueita, joissa asukkaat kokevat elävänsä täyttä elämää. Monipaikkaisuus ja etätyö tuovat elinvoimaa ja kattava valokuituverkko on tehokäytössä. Aktiiviset yhteisöt luovat pitovoimaa älykkäillä ratkaisuilla

ja luonto- sekä kulttuurimatkailu on tuotteistettu kestäväällä tavalla. Uutta innovatiivista yritystoimintaa on syntynyt ympäri aluetta ja innostavat yritystarinat ruokkivat positiivista kehitystä.

2. Tiivistelmä strategian valmisteluprosessista

Strategian valmisteluprosessi on ollut pitkä. Sen voidaan katsoa alkaneen syksyllä 2018, jolloin toteutettiin Satakunnan Road Show. Tuolloin kierrettiin kaikki Satakunnan puoleiset kunnat yhdessä keskeisten sidosryhmien kanssa jalkautumalla ulkoilmatapahtumiin näkyvän mainoskampanjan saattelemana.

Ennen koronaepidemian puhkeamista ehdittiin lisäksi järjestää strategiatyön varsinaisesti käynnistänyt seminaari ja perustaa seitsemän teemaryhmää, jotka ovat kokoontuneet 2-3 kertaa. Teemaryhmien aineistot on tallennettu pilveen kaikkien saataville ja niitä on hyödynnetty jatkotyössä.

Vuonna 2021 avattiin Viima-alustalla kaikille avoin keskustelu strategian sisällöstä. Viimaan syötettiin siihenastisissa keskusteluissa esiin nousseita teemoja ja niihin liittyviä kysymyksiä, joita sai sitten kommentoida ja jalostaa tai nostaa esiin uusia teemoja.

Strategiatyön jäməköittämiseksi on käytetty myös kahta asiantuntijaa, joiden kanssa kertynyttä aineistoa on analysoitu ja prosessia mietitty. Tämän työn tuloksena on syntynyt SWOT-analyysi ja siitä johdetut strategian painopisteet tavoitteineen.

Yhdistyksen viestintästrategia uusittiin asiantuntijan johdolla hallituksen ja henkilöstön työpajoissa syntyneiden ajatusten pohjalta.

Kaikkien kuntien kanssa on pidetty erilliset Teams-palaverit vuosittain. Niissä on käyty läpi päättyvän kauden toimintaa ja uuden kauden strategialuonnosta. Näiden keskusteluiden tuloksena painopisteisiin ja tavoitteisiin tuli vielä jonkin verran täydennyksiä ja uusia näkökulmia.

Hallitus on pidetty säännöllisesti ajan tasalla strategiatyön etenemisestä ja hallitukselle on järjestetty myös koulutusta strategiatyöstä ja sen merkityksestä. Hallituksen skenaariotyöskentelyssä käytiin läpi SWOT sekä painopisteet ja nostettiin esiin mahdollisia kehityskulkuja. Lisäksi mietittiin Leader-ryhmän arvoja, missiota ja visiota. Näihin on saatu aineksia koko prosessin ajan ja loppuvaiheessa piti vain kiteyttää oleellinen esiin.

Satakuntaliiton edustajien ja maakunnan muiden Leader-ryhmien kanssa käytiin läpi strategian keskeistä sisältöä ja toisaalta heiltä kuultiin maakunnan strategioiden ja rahoitusohjelmien sisällöstä. Keskusteluiden pohjalta syntyi kuva työnjaosta ja mahdollisista yhteistyön paikoista.

Satakylien ja Pirkan kylien kanssa käytiin yhteistyöneuvottelut, joissa pohdittiin yhdistyskentän haasteita ja näkymiä, sekä tulevaa yhteistyötä. Lisäksi pohdittiin erityisesti Älykkäät kylät – kokonaisuuden mahdollisia sisältöjä ja painoituksia.

Laajan kansainvälisen kumppaniverkoston kanssa on mietitty tulevan kauden teemoja ja kartoitettu kiinnostavia ja vaikuttavia yhteistyön muotoja.

Verkostoanalyysin teon yhteydessä kartoitettiin nykyinen yhteistyöverkosto ja lisäksi mietittiin sen toimintatapoja ja mahdollisia puutteita. Analyysin pohjalta tehtiin jonkin verran uudelleen arviointia verkoston kattavuuden ja yhteistyömuotojen osalta sekä kontaktoitiin uusia tahoja.

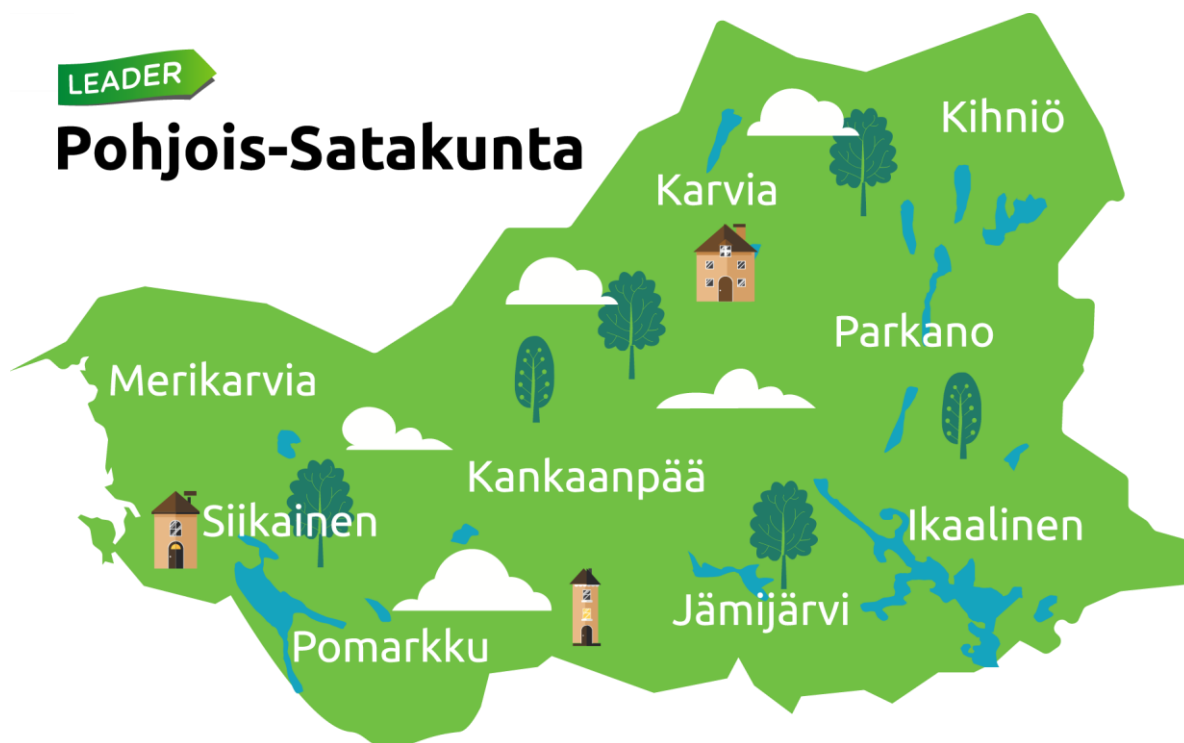
Nuorisovaltuustoille sekä alueen lukioille ja ammattikorkeakouluopiskelijoille vedettiin tehtävä, jossa he saivat miettiä, miten haluaisivat käyttää miljoona euroa alueen kehittämiseksi.

Lopulta strategia koostettiin kaiken kertyneen aineiston perusteella ja sovitettiin hakuohjeiden mukaiseen formaattiin. Luonnos lähetettiin lausuntokierrokselle ja saadun palautteen perusteella tehtiin viimeiset viilaukset.

Tarkempi kuvaus valmisteluprosessista liitteessä 1.

3. Toiminta-alueen kuvaus ja nykytilan analyysi

Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry:n alue koostuu yhdeksästä kunnasta, jotka ovat Ikaalinen, Jämijärvi, Kankaanpää, Karvia, Kihniö, Merikarvia, Parkano, Pomarkku ja Siikainen. Ikaalinen, Kankaanpää ja Parkano ovat seutukaupunkeja ja muut pieniä maalaiskuntia. Ikaalinen, Kihniö ja Parkano sijaitsevat Pirkanmaan maakunnassa ja muut kuusi kuntaa Satakunnassa. Pohjoisessa alue rajoittuu Etelä-Pohjanmaahan. Vuoden 2021 alussa Honkajoki liittyi Kankaanpäähän, mutta Leader-ryhmän alue pysyi samana. Koko alue on tukikelpoisuuden piirissä.

3.1 Kuntien erityispiirteitä

Kankaanpää on tunnettu taiteestaan ja arkkitehtuuristaan. Siellä sijaitsee myös Kirkkokallion teollisuusalue (entisen Honkajoen alueella), joka on kuuluisa kiertotalouden mallialue.

Kankaanpäässä on myös maankuulu Kuninkaanlähden karavaanarialue, Niinisalon varuskunta ja Satakunnan ammattikorkeakoulun kuvataiteen yksikkö. Kankaanpää on Pohjois-Satakunnan keskus, josta naapurikuntien asukkaatkin saavat monipuoliset palvelut.

Ikaalisten vanhan kauppalan alue on luonnonkauniilla paikalla Kyrösjärven rannalla ja on kuuluisa kulttuuritapahtumistaan. Ikaalinen on myös merkittävä matkailu- ja mökkikunta, jonka sijainti Tampereen talousalueen välittömässä läheisyydessä kolmostien varrella on selkeä vahvuus. Seitsemisen kansallispuisto sijaitsee osittain Ikaalisten alueella. Ikaalisten kylpylä tunnetaan laajasti virkistystoiminnastaan ja viihdetarjonnastaan.

Merikarvia erottuu selkeästi alueen muista kunnista merellisyydellään, Ouran saaristolla ja suurella kesäasukkaiden määrällä. Selkämeren kansallispuisto ulottuu pohjoisessa Merikarvian rannikolle. Kunnassa panostetaan vahvasti luonto- ja kalastusmatkailuun ja Merikarvia on ollut viime vuosina maakunnan ainoita muuttovoittokuntia. Merikarvialle on kehittynyt merkittävä muovin kiertotalousklusteri.

Karvia on tunnettu runsaasta kulttuuritarjonnastaan ja uskomattomasta talkootyöperinteestään. Skanzin kulttuurikeskus, Annen taidekahvila ja monet muut mielenkiintoiset kohteet tekevät Karviasta kokoaan suuremman toimijan kulttuurin kentällä. Karviassa on myös merkittävää alkutuotantoa.

Kihniössä on Kalevi Keihäsen aikanaan perustama Pyhäniemen kelomökkikylä palveluineen ja siellä kehitetään myös koko ajan uusia matkailutuotteita. Geopark-yhteistyö on tuonut uutta intoa kehittämiseen ja esim. pyörämatkailu on kovassa nosteessa. Kihniössä sijaitsee Aitonevan turvemuseo, joka on saanut Euroopan teollisuusperintöreitien kohteen statuksen.

Parkano on elinvoimainen seutukaupunki Kolmostien ja Järvisuomentien risteyksessä. Päärata kulkee Parkanon kautta tarjoten nopeat kulkuyhteydet etelään ja pohjoiseen. Nopea junayhteys Tampereelle mahdollistaa monille pendelöinnin, mikä on selkeä vetovoimatekijä. Parkanossa on myös paljon merkittävää teollisuutta. Metsämuseo ja Käenkoskikeskus monine palveluineen tuovat mainion lisän alueen tapahtuma- ja kulttuuritarjontaan.

Siikainen on asukasluvultaan alueen pienin kunta, mutta siellä on vahvaa maataloutta ja se on tunnettu metsistään ja seutukaavaan merkityistä hiljaisista alueista. Siikaisissa on virkeitä kyläyhteisöjä, jotka rakentavat itse tulevaisuuttaan vahvan yhteisöllisyyden varassa.

Pomarkun kunta sijaitsee valtatie 23:n varrella lähellä Poria ja siellä sijaitsee Isojärvi, joka on merkittävä virkistyskalastus- ja loma-asuntokohde. Pomarkun SAFA-palkittu idyllinen keskusta on poikkeamisen arvoinen paikka, varsinkin kesäaikaan.

Jämijärvi sijaitsee maakuntien rajalla ja sillä on paljon yhteyksiä sekä Pirkanmaan, että Satakunnan suuntaan. Jämin alue on merkittävä hiihto-, luontomatkailu-, harrasteilmailu- ja loma-asuntokohde. Jämin Jänne on maan eturivin hiihtoseura ja Jämillä on myös yksi Suomen harvoista hiihtoputkista. Jämillä on hyvät puitteet suurien tapahtumien järjestämiseen.

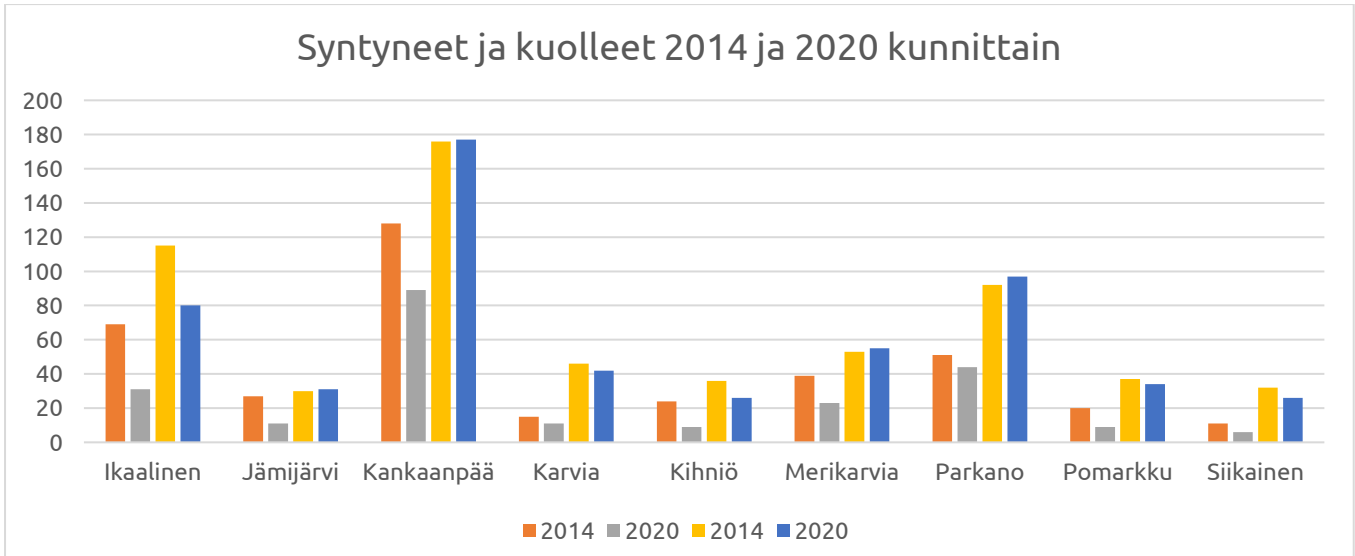
3.2 Luonnonoloista ja väestöstä

Alueen luonto on vaihteleva ja monipuolinen ulottuen Merikarvian saaristosta Kihniön ylänköalueille. Alueelta löytyy laajoja suoalueita, metsiä, hiekkaharjuja, järviä ja ihmisen muovaamia kulttuurimaisemia. Hämeenkaan harjualue tarjoaa monipuoliset mahdollisuudet liikuntaan ja retkeilyyn. Jämin alue monine palveluineen, Ikaalisten kylpylä ja Kihniön Pyhäniemi ovat matkailun solmukohtia. Muita merkittäviä kohteita alueella ovat Kauhanevan-Pohjankankaan kansallispuisto Karvian ja Kauhajoen kuntien alueilla, Lauhanvuoren kansallispuisto välittömästi alueen pohjoisrajan takana, Selkämeren kansallispuisto Merikarvian edustalla ja Seitsemisen kansallispuisto Ikaalisten alueella. Pesämäen moottoriurheilukeskus entisen Honkajoen kunnan alueella on harrastajien keskuudessa arvostettu kautta maan.

Joissakin kylissä asutus on jo hyvin harvaa, mutta paljon on myös elinvoimaisia ja tulevaisuuteen katsovia kyläyhteisöjä. Vahva yhteisöllisyys ja yritteliäisyys ovat edelleen alueen voimavaroja, mikä näkyy hanketoiminnassakin erittäin selvästi.

Leader Pohjois-Satakunnan toimialue sijaitsee toisaalta kaukana maakuntakeskuksista, mutta on kuitenkin hyvin saavutettavissa. Matka Poriin, Tampereelle, Seinäjoelle tai Helsinkiin ei ole ajallisesti pitkä.

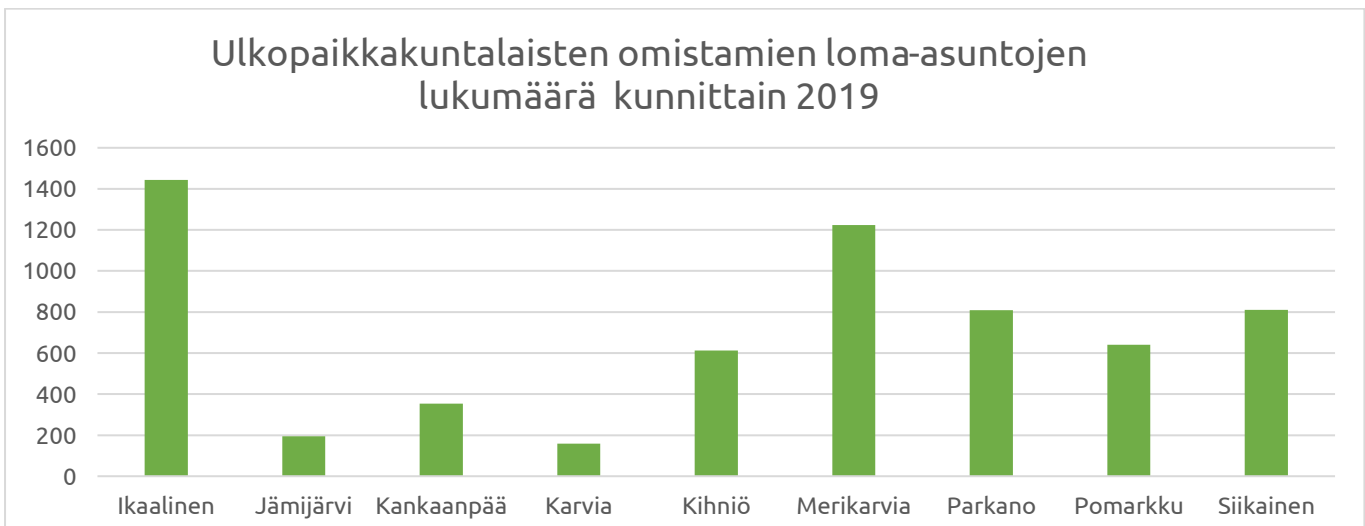
Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry:n alueella asui vuoden 2022 alussa 38 028 henkilöä (tilastokeskus 19.4.2022) Vuoden 2014 alussa asukkaita oli 41 733, joten väkiluku on vähentynyt 8 vuodessa 3 705 henkilöllä (8,88 %). Väki on vähentynyt kaikissa alueen kunnissa. Suhteellisesti eniten väestöään ovat menettäneet alueen pienimmät kunnat Jämijärvi, Kihniö ja Siikainen, joissa asukasluku on vähentynyt n.10%. Alueen kaupungit Kankaanpää, Ikaalinen ja Parkano, ovat menettäneet väestöstään 5-6%. Kunnat ovat viime vuosina menettäneet väestöään sekä pienen syntyvyyden että muuttotappion kautta.

Syntyvyys on laskenut merkittävästi vuosien 2014 ja 2020 välillä. Alueella syntyi vuonna 2020 151 lasta vähemmän kuin vuonna 2014. Toisaalta kuolleisuuskin on hienoisessa laskussa johtuen pääosin väen vähenemisestä. Kuolleita oli 335 enemmän kuin syntyneitä vuonna 2020 ja lisäksi väestö väheni muuttotappion vuoksi 93:lla. Merikarvialla ja Parkanossa nettomuutto oli kuitenkin lievästi positiivinen. Alueella on melko paljon työperäisiä maahanmuuttajia ja kevään 2022 aikana Ukrainasta on tullut jonkin verran pakolaisia. Heistäkin osa on jo työllistynyt.

Asukastiheys on 7,8 asukasta neliökilometrillä, mikä on Etelä- ja Länsi-Suomen oloissa melko vähän. Vuoden 2021 alussa Honkajoki liittyi Kankaanpäähän, mikä vähensi kuntien lukumäärää, mutta toiminta-alue pysyi samana.

Jos huomioidaan kesäasukkaat ja monipaikkaiset, niin kuva on vähän erilainen. Varsinkin Merikarvialla ja Ikaalisissa kesäasukkailla on suuri merkitys alueen elinvoimalle. Viimeaikaisten tutkimusten mukaan monipaikkaiset viettävät jo keskimäärin yli sata vuorokautta vuodessa kesä- tai kakkosasunnollaan.

Alueelta muutetaan pääasiassa Poriin ja Tampereen seudulle, eli n. 50-100 km:n etäisyydelle. Se mahdollistaa hyvin yhteyksien säilyttämisen kotiseudulle ja siten myös paluumuuton jossain elämän vaiheessa.

Harvaan asutulla ja ydinmaaseudulla asuu n. 80 % alueen väestöstä ja loput n. 20 % asuvat keskuskaupunki Kankaanpään taajama-alueella. Kaupungin läheisellä maaseudulla ja kaupungin reuna-alueilla on muutamia kymmeniä asukkaita.

Ydinmaaseutu		24575	64,1%
Harvaan asuttu maaseutu		5868	15,3%
Kaupungin kehysalue		29	0,1%
Kaupungin läheinen maaseutu		78	0,2%
Maaseudun paikalliskeskus		7782	20,3%
Yhteensä		38332	100 %

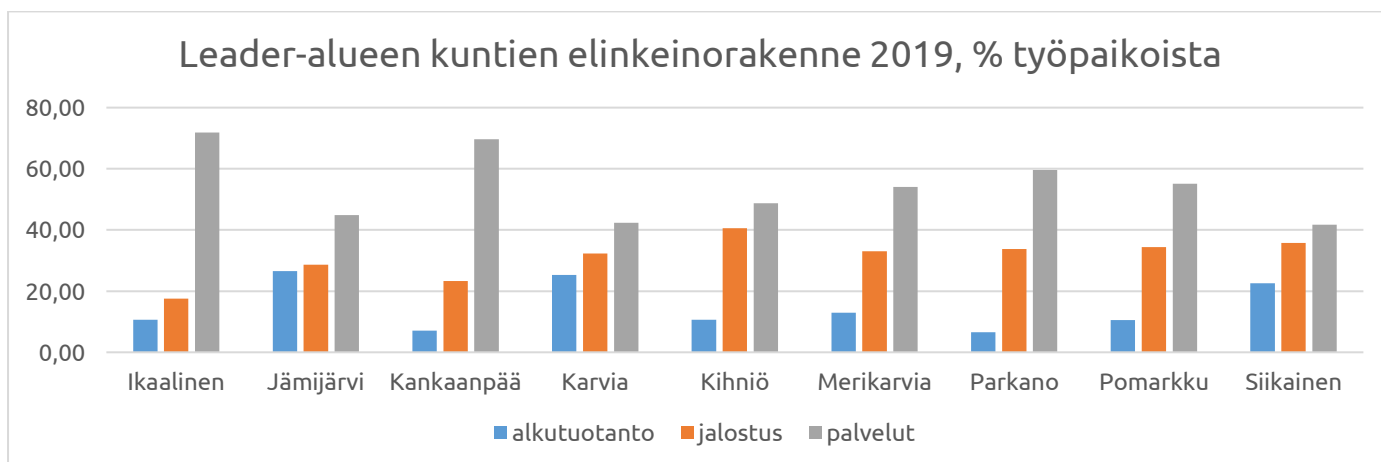
Leader-alueen asukasluku maaseututyypeittäin vuonna 2019 kaupunki-maaseutuluokituksen mukaan

3.3 Ikärakenne

Yli 64-vuotiaiden osuus väestöstä on 31 % vaihdellen Kankaanpään 27 %:sta Siikaisten 36 %:iin. Alle 15-vuotiaita on 14 % väestöstä, kunnittain osuus vaihtelee 12 ja 15 %:n välillä. Vuonna 2019 demografinen huoltosuhde alueella oli 0,82, eli sataa työkäistä kohti alueella asui 82 eläkeikäistä ja alle 15-vuotiasta lasta.

3.4 Elinkeinorakenne ja työpaikat

Leader-alueen työpaikoista 10 % on alkutuotannossa, 28 % jalostuksessa ja 62 % palveluissa. Alkutuotannon piirissä on kuitenkin edelleen kolmessa kunnassa n. neljännes työpaikoista. Alkutuotannon osuus on suurin Jämijärvellä (27,5 %) ja pienin Kankaanpäässä (4,4 %). Kankaanpäässä ja Ikaalisissa 70 % työpaikoista on palvelusektorilla, kun taas Siikaisissa vastaava luku on vain 41,7 %.

Eniten ihmisiä työllistävät toimialat ovat terveys- ja sosiaalipalvelut (16,9 %), maatalous (10,0 %), tukku- ja vähittäiskauppa (9,1 %), rakentaminen (6,6 %), julkinen hallinto ja maanpuolustus (5,4 %) sekä metallituotteiden valmistus (4,6 %). Kasvavia aloja ovat viime vuosina olleet metallien jalostus, sähkölaitteiden valmistus sekä koneiden ja laitteiden korjaus. Matkailualan odotetaan kasvavan tulevaisuudessa. Työpaikat ovat vähentyneet alkutuotannossa ja etenkin tekstiiliteollisuudessa. Mikään toimiala ei ole niin hallitseva eikä mikään yksittäinen yritys niin suuri, että äkilliset suhdannevaihtelut jollakin teollisuudenalalla olisivat kohtalokkaita alueen taloudelle.

Naisista lähes 85 % on töissä palvelusektorilla, kun taas miehillä vastaava osuus on 39 %. Alkutuotannossa naisista on töissä 6,3 % ja miehistä 13,7 %. Jalostuksessa työvoima on hyvin miesvoittoista: 45 % miehistä, mutta vain 8,6 % naisista työllistyy jalostussektorille. Tässä näkyy voimakas rakennemuutos, aiemmin esim. vaate- ja kenkäteollisuus työllistivät suuren määrän naisia alueella.

Alue on hyvin pienyritysvaltainen. Jalostusyrittäjistä 82 %:lla henkilöstöä on alle 5 htv. Yksityisten palveluyritysten kohdalla vastaava osuus on jopa 89 %. Yli kymmenen henkilöä työllistäviä

yrittäjiä on alkutuotanto mukaan luettuna vain 96 kpl, eli n. 2,5 %. Yli 50 htv:n yrittäjiä löytyy vain 11 kpl ja ne ovat kaikki jalostustoimialalla.

Maatalouden rakennemuutos on ollut erittäin nopea ja se ei näytä hidastumisen merkkejä. Maatilojen lukumäärä on vähentynyt vuodesta 2014 vuoteen 2021 199 kappaleella ja nyt tiloja on jäljellä 1306 kpl. Vähennys on 13,2 %. Toisaalta viljelyssä oleva peltoala ei ole juurikaan vähentynyt, eikä myöskään eläinten lukumäärä. Maatalous kärsii energian ja muiden tuotantopanosten nopeasta kallistumisesta ja kannattavuus on esim. kuivien kesien vuoksi jo ennestäänkin ollut heikko. Tämä tarkoittaa sitä, että entistä useamman on haettava viljelyn rinnalle muita toimeentulon lähteitä tai siirryttävä kokonaan muille toimialoille.

Suurimpia julkisia työnantajia ovat Niinisalon varuskunta, kaupungit ja sote-palvelut.

3.5 Työllisyys ja koulutus

Alueella asui vuoden 2018 tilaston mukaan 14 662 työllistä ihmistä ja alueella kävi töissä 14 045 ihmistä, eli alueelta käydään jonkin verran enemmän töissä muualla kuin muualta alueella. Naisten osuus työikäisestä väestöstä on n. 47 %, eli sukupuolijakauma on maaseudulle tyypillisesti miesvoittoinen, mutta ei kuitenkaan erityisen voimakkaasti.

Alueen työttömyysaste oli huhtikuussa 2022 keskimäärin vähän alempi kuin Pirkanmaalla ja Satakunnassa keskimäärin. Työttömyysaste vaihteli Jämijärven 6,4 %:sta Siikaisten 10 %:iin, kun se Satakunnassa keskimäärin oli 8,5 % ja Pirkanmaalla 8,1 %. Työttömyys on laskenut selvästi vuoden takaisesta, työttömiä oli huhtikuulla 399 kpl vähemmän kuin vuotta aiemmin. Työttömyys on suurinta yli 55-vuotiaiden ikäryhmässä. Joillakin aloilla vallitsee jo työvoimapula. (Satakunnan ja Pirkanmaan työllisyyskatsaus 4/2022).

Koulutustasossa on miesten ja naisten välillä selkeä ero. Työikäisen väestön osalta pelkän peruskoulun varassa on joka kymmenes nainen ja n. 20 % miehistä. Keskiasteen koulutus on miehistä 60 %:lla ja naisista joka toisella. Korkeakoulutason koulutus on yli kolmanneksella naisista, mutta miehistä vain joka viidennellä.

Pohjois-Satakunta ja Luoteis-Pirkanmaa eivät sijaitse kasvukeskusten vaikutusalueella, joten tulevaisuus on rakennettava muiden vahvuuksien varaan. Näköpiirissä on trendejä ja hiljaisia signaaleja, jotka puhuvat sen puolesta, että maaseudun vetovoima on kasvamassa. Ukrainan kriisi on nostanut huoltovarmuus- ja turvallisuuskysymykset aivan uudella tavalla esille ja se vaikuttaa varmasti maaseudun kehittämisen painotuksiin lähitulevaisuudessa.

4. Kehittämistarpeet

4.1 Sisäiset tekijät

Vahvuudet	Heikkoudet
<ul style="list-style-type: none"> • monimuotoinen luonto, rauha ja hiljaisuus • kattava valokuituverkko • vahvan perusmaatalouden lisäksi monipuolinen elinkeinorakenne • kiertotalouden hyödyntäminen • tasokkaat ja monipuoliset harrastusmahdollisuudet • Lauhanvuori-Hämeen kangas Geopark • vahva talkoohenki • turvallinen asuinympäristö • historiallinen kulttuuripohja ja kesäteatterit • taidekoulu, musiikkiopistot ja toimiva 2. asteen koulutus 	<ul style="list-style-type: none"> • matkailijatoimijoiden sivutoimisuus ja matkailupakettien vähäisyys • yritysten asiakaspalvelumuotoilun puutteellisuus ja kielitaito • koulutetuille nuorille ei ole työpaikkoja • vanheneva ikärakenne ja kuihtuvat taajamakeskukset • vanhakantainen ajattelutapa yhteistyöstä sekä verkostoitumisesta (muuttumassa) • julkisen liikenteen puuttuminen lähes kokonaan • kuntien säästötoimet

Alueella on kattava valokuituverkko ja puuttuvia osia rakennetaan parhaillaan. Toimivat yhteydet mahdollistavat paikasta riippumattoman työn ja yritysten sijoittumisen myös haja-asutusalueille. Paikasta riippumaton työ tarvitsee toimivan julkisen liikenteen maakuntakeskuksiin. Alueelta opiskelemaan lähteneet nuoret ovat todennäköisiä paluumuuttajia ja yritystoiminnan kasvun perusta. Vanheneva ikärakenne luo kysyntää uudennaisille palveluille ja digitalisaation mahdollisuuksia hyödyntämällä palvelut ovat jokaisen kuntalaisen saavutettavissa. Alueella on edelleen vahvaa perusmaataloutta ja tiloille löytyy jatkajia, jotka investoivat tuotantoon. Lisäksi maatalouden liitännäiselinkeinot työllistävät paljon ja pitävät maaseutua asuttuna. Yrittäjämönteinen toimintaympäristö ja monipuolinen elinkeinorakenne vahvistavat alueen kykyä ottaa vastaan talouden laskusuhdanteita, kun aluetalous ei ole riippuvainen tietyn toimialan tilanteesta.

Vapaaehtoistyö on vahvaa ja talkoohenki elää voimakkaana. Tasokkaat, edulliset ja helposti saavutettavat harrastusmahdollisuudet tekevät perheiden arjesta sujuvaa ja mielekästä. Taidekoulu, musiikkiopistot ja harrastajateatterit tuovat kulttuurin harrastamisen ja siitä nauttimisen kaikkien ulottuville. Kehittäjäorganisaatioiden ja rahoittajien hyvä yhteistyö mahdollistaa seutukunnan suunnitelmallisen kehittämisen ja on siten pito- ja vetovoimaa lisäävä tekijä.

Geopark-alue kansallispuistoinen ja lukuisine muine kohteineen luo loistavan yhteistyöalustan kehittää alueen luonto- ja kulttuurimatkailua sekä tuotteistaa alueen palveluita yli kunta- ja maakuntarajojen. Turvallisuus ja rauhallinen ympäristö ovat vahvuuksia, joiden merkitys korostuu tulevaisuudessa. Pienten matkailuyritysten verkostoituminen ja asiakaspalvelumuotoilu mahdollistavat kiinnostavien ja ajan henkeen vastaavien matkailupakettien luomisen. Alueen kaksi merkittävää matkailukuntaa, Merikarvia ja Ikaalinen, eivät kuulu Geopark-alueeseen, mutta ne ovat ehdottomasti keskeinen osa matkailuverkostoa ja siten myös hankeperusteisen kehittämisen keskiössä.

Matkailun kehittämisessä on lähdetty takamatkalta moniin muihin alueisiin verrattuna ja siksi ammattimaisesti toimivia matkailuyrittäjiä on vielä vähän. Tilanne kuitenkin paranee koko ajan mm. Geoparkin innoittamana. Ammattimaisuuden lisääntyessä on kiinnitettävä huomiota myös koulutukseen (myynti ja markkinointi, tuotteistaminen, kielitaito, yhteistyö).

Väestön vähenemisen ja ikääntyminen on jatkunut pitkään, eikä kehityksen pysäyttämiseen ole helppoja konsteja, mutta paljon on tehtävissä sen eteen, että nuoria paluumuuttajia ja monipaikkaisia uusia asukkaita saataisiin alueelle. Etätyötä tekevissä voisi olla myös korkeasti koulutettuja, kun heille sopivista työpaikoista, varsinkin naisten osalta, on alueella pulaa.

Yhteistyön ja verkostoitumisen vaikeus hankaloittaa edelleen jonkin verran kehittämistoimintaa. Yhteistyön voimaa ei nähdä tai yhteistyötä tehdään korkeintaan oman kunnan sisällä. Myönteistä kehitystä on kuitenkin nähtävissä tältäkin osin, mutta asennemuokkausta ja hyviä esimerkkejä yhteistyön hyödyistä tarvitaan edelleen.

4.2 Ulkoiset tekijät

Mahdollisuudet	Uhat
<ul style="list-style-type: none"> • neljän vuodenajan hyödyntäminen luontomatkailemalla • kylämatkailun ja kulttuurin tuotteistaminen • etätö ja monipaikkaisuus • maaseutu edullisena ja kiinnostavana asuina-alueena • digitaaliset alustat ja älykkäät kylät • lähituotanto ja terveystrendi • uusiutuva energia ja kiertotalous • tulevat seniorit ovat terveitä, varakkaita ja aktiivisia • nuorten sukupolvien ja maahanmuuttajien uudenlainen yrittäjyys 	<ul style="list-style-type: none"> • pula työvoimasta • huoltosuhteen ja väestöennusteiden toteutuminen • kuntien taloustilanne • turvetuotannon nopea alasajo • lisääntynyt matkailu vaarantaa turvallisuutta ja luonnon puhtautta (ei lähitulevaisuudessa) • matkailun tarvitseman majoituskapasiteetin puute • vapaaehtoisten väsyminen

Strategiatyön aikana tunnistettiin mahdollisuuksia, jotka voidaan älykkäästi toimimalla valjastaa alueen positiivisen kehittymisen kulmakiviksi ja toisaalta uhkia, jotka edellyttävät muutoksiin sopeutumista tai aktiivisia toimia uhkien torjumiseksi.

Ympärivuotisella luontomatkailemalla on mahdollisuus luoda seutukunnallemme menestystekijä, joka mahdollistaa erottumisen muista maakunnista. Geoparkin ympärille rakentunut ylimatekunnallinen yhteistyö vaikuttaa myös muunlaista yhteistyötä lisäävästi ja parantaa siten alueen näkyvyyttä ja vetovoimaa.

Monipaikkaisuus on mahdollisuus, johon tulisi tarttua välittömästi. Etätö on korona-aikana lisääntynyt räjähdysmäisesti ja osalle työpaikoista se jää varmasti pysyväksi ainakin niin, että osa työajasta tehdään etätöitä. Toimivat yhteydet luovat edellytykset hyödyntää tuo potentiaali. Kotiseudun vetovoima mahdollistaa osaavan nuorison paluumuuton seutukunnalle rauhalliseen asuin-ympäristöön osaksi monipaikkaista työtä.

Älykkäät kylät –teeman alla on mahdollista luoda yhteistyöverkostoja, innovoida paikallisia ilmastotekoja, kehittää lähipalveluita ja panostaa lähituotantoon. Tavoitteena on kehittää yhtä kylää laajempaa kokonaisuutta ja saada yhteistyöverkostojen avulla heijastusvaikutuksia ympäröivälle alueelle. Yhteisöllisyyttä voidaan laajentaa oman lähiyhteisön ulkopuolelle esim. teknologian mahdollistamalla keinoilla ja tulla näin osaksi laajempaa kokonaisuutta.

Luonto, terveys, aitous ja kylämatkailu ovat kaikki asioita, jotka mahdollistavat maaseudun brändäämisen houkuttelevana asuin- ja ajanviettoympäristönä. Seudun väestö ikääntyy tarjoten mahdollisuuden uudelle palveluyrityksille ja toisaalta aktiiviset seniorit ovat kolmannen sektorin toiminnassa kantavia voimia.

Tietyillä toimialoilla kehityksen esteenä on osaavan työvoiman saanti tai ylipäättään työvoiman saanti. Tämän uhan torjuminen edellyttää nopeita toimia.

Väestöennusteiden toteutuessa alueen pitäminen elinvoimaisena ja palvelutason ylläpitäminen vaikeutuvat ja voi syntyä kurjistumisen kierre. Kuntien talous on kovien haasteiden edessä, jos nykyinen kehitys jatkuu. Tuoko soteuudistus tähän helpotusta? Ennusteet eivät kuitenkaan ole välttämättä toteutuva tulevaisuudenkuva. Maailmalla on näköpiirissä paljon trendejä ja kehityskulkuja, joiden seurauksena maaseutu on pitkällä aikavälillä voittaja. Jotkut muutoksista saattavat kuitenkin tapahtua suurten murrosten kautta, kuten ilmastopakolaisten lähteminen liikkeelle viljely- ja asumiskelvottomiksi käyville alueille tai fossiilisista polttoaineista luopumisen aiheuttamat valtavat muutokset energiamarkkinoilla.

Vapaaehtoisten toimijoiden jaksamisen tukemiseen on kiinnitettävä huomiota. Vapaaehtoistyön pariin olisi saatava lopettavien tilalle uusia tekijöitä. Vuosikymmeniä talkoita tekevien yhdistysaktiivien rinnalle olisi saatava projektiluonteisista tehtävistä kiinnostuneita toimijoita. Tämä mahdollistaisi myös esim. yhdistystoiminnan uudistumisen ja monipuolistumisen, jota nopeasti muuttuva toimintaympäristö edellyttää.

5. Valitut kehittämisen painopisteet, tavoitteet ja niihin liittyvät toimet

Strategiatyön kuluessa Leader-toiminnan tuleviksi painopisteiksi kiteytyivät seuraavat neljä asiakokonaisuutta: Pito- ja vetovoimaa, Elinvoimainen yrittäjyys, Älykkäät kylät ja Luonto- ja maaseutumatkailu (Geopark-verkosta ja – statusta hyödyntäen).

Jokaisessa painopisteessä on kuusi alakohtaa, joihin kehittämisspanoksia erityisesti suunnataan. Näihin alakohtiin liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet muodostavat strategian rungon ja näkymän kohti visiota 2027.

1.5 Veto- ja pitovoimaa älykkäillä ratkaisuilla

Ydin- ja harvaan asuttua maaseutua uhkaa keskittymis-, supistumis- ja autoitumiskierre. Tähän väijäämättömältä tuntuneeseen kehitykseen on kuitenkin viime aikoina ilmaantunut vastavirtoja, jotka luovat lohdullisemman kuvan maaseutualueiden tulevaisuudesta.

Alue voi kehittyä vain, jos sekä pito-, että vetovoimatekijöistä pidetään huolta. Pitovoimatekijöissä on kyse siitä, mikä saa ihmiset jäämään alueelle ja viihtymään alueella tai miksi alueelta muutetaan pois. Vetovoimatekijöissä pitää huomioida ns. kovat ja pehmeät tekijät. Ei riitä, että on tarjolla työ- tai opiskelupaikka. Osin on kysymys vaikeasti mitattavista asioista, kuten yleinen ilmapiiri, vetovoimaiset tapahtumat ja koettu elämänlaatu. Työ ei ole enää kaikille ainut elämän sisältö, vaan tarvitaan myös kohtaamispaikkoja, elämyksiä ja harrastusmahdollisuuksia.

Maaseutua ja pieniä kaupunkeja täytyy brändätä mahdollisuuksien paikkoina ja vaihtoehtona kaupungistumiselle. Lisääntyvä vanhusväestön osuus voidaan nähdä myös mahdollisuutena uudelle liike- ja palvelutoiminnalle. Nuorisolle on tarjottava positiivisia kokemuksia, sillä he ovat todennäköisiä tulevaisuuden paluumuuttajia. Tässä kansainvälinen hanketoiminta ja Nuorisoleader ovat hyviä työkaluja.

Monipaikkaisuus on ollut suomalainen ilmiö jo pitkään, mutta viime vuosina, etenkin koronapandemian aikana, sen merkitys on kasvanut ja se nähdään nyt yhtenä mahdollisuutena maaseudun elinvoiman säilyttämiseksi ja lisäämiseksi.

Kunnat ovat uudessa tilanteessa, kun sosiaali- ja terveystoimet ovat siirtyneet hyvinvointialueiden vastuulle. Kunnat panostavat nyt elinvoimapolitiikkaan ja siinä kumppanuus

Leader-ryhmien kanssa korostuu entisestään. Yhdessä voidaan löytää paikalliset erityispiirteet huomioivia ratkaisuja.

Kuntien, kyläyhteisöjen ja yritysten on tehtävä yhteistyötä sen eteen, että etätyö, alueelle muutto ja yritysten sijoittuminen alueelle tehdään tulijoille mahdollisimman helpoksi. Tähän liittyy esim. selkeän ”työkalupakin” kokoaminen tulijoille, yhteyshenkilön nimeäminen, yrityspalveluiden aktiivinen ote, innovatiiviset asukashankintakampanjat, asuntojen ja tonttien markkinointi ja etätyöpisteiden rakentaminen oheispalveluineen.

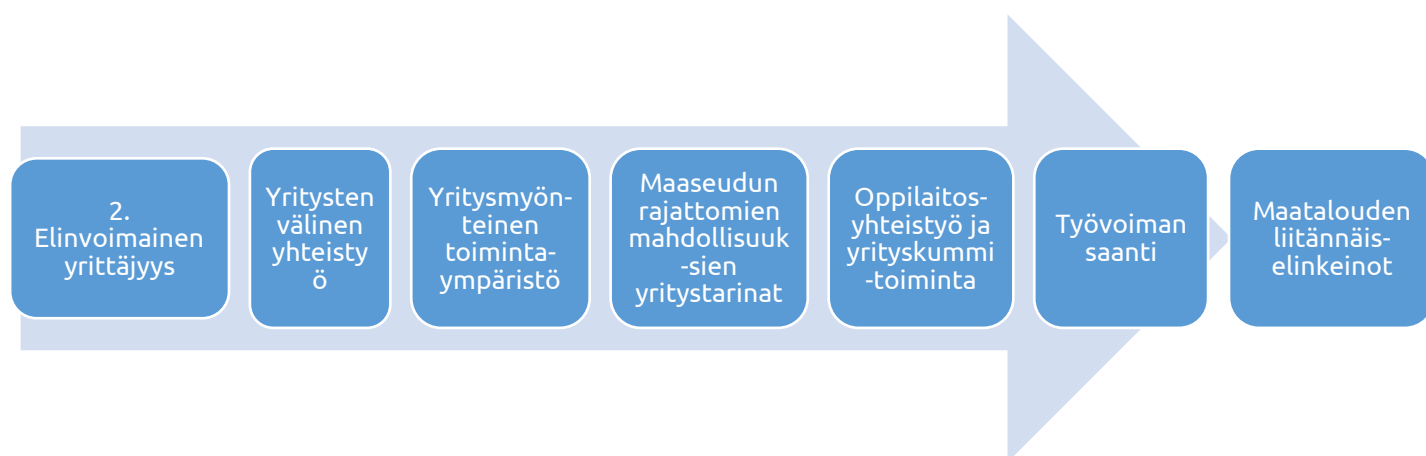
Alueen kattava valokuituverkko on otettava tehokäyttöön sekä palveluissa, että yritysten toiminnassa. Digitalisaation mahdollisuudet ovat lähes rajattomat ja sillä tiellä ollaan vasta alussa. Tavoitteena tulee olla, että kunnat, yritykset ja yhteisöt hyödyntävät digitalisaatiota toimintansa kehittämisessä, mutta siitä ei kuitenkaan saa tulla itseisarvoa. Jos kaikki palvelut menevät verkkoon, on suuri vaara, että osa ihmisistä syrjäytyy osin yhteiskunnan ulkopuolelle.

Asumisviihtyvyyteen vaikuttavat esim. kaavoitus, palvelut, harrastusmahdollisuudet, yleinen ilmapiiri ja arjen sujuvuus. Tontteja täytyy olla tarjolla sekä läheltä taajamien palveluita että syrjäisemmältä maaseudulta. Yhdyskuntarakenteen tiivistäminen ei saa olla ainoa kaavoitusta ohjaava tekijä, koska sen perustelut on osoitettu osin vääriksi monissa tutkimuksissa. Lisäksi tontteja ja tyhjiä asuntoja on osattava markkinoida houkuttelevalla tavalla.

Harrastusmahdollisuuksien tulee olla monipuolisia, edullisia ja helposti saavutettavissa. Tältä osin tilanne onkin melko hyvä, koska alueen kolme seutukaupunkia mahdollistavat esim. kulttuurin harrastamisen melko lähellä.

Nuorisossa on alueen tulevaisuus. Nuorille on luotava hyviä kokemuksia ja muistoja kotiseudusta, että he haluavat jäädä tai palata myöhemmin. Ympäristökasvatus, johon yhdistyy kotiseudun kulttuuri ja historia, on yksi hyvä keino. Tätä työtä on jo tehtykin esim. Kankaanpään lyseon hallinnoimassa alueiden välisessä ympäristökasvatushankkeessa. Myös nuorten omat harrastuspaikat, aktiivinen kesätyöpaikkojen tarjoaminen ja heidän osallistamisensa päätöksentekoon ovat pitovoimatekijöitä, joilla luodaan alueen tulevaisuutta.

Liikkuminen alueen sisällä ei juurikaan onnistu julkisilla välineillä koulukuljetuksia lukuun ottamatta. Tähän tilanteeseen olisi hyvä kehittää erilaisia ratkaisuja, kuten sosiaalisen median kimpakyytiryhmät, tilauspohjainen asiointiliikenne tai toisaalta palveluiden liikkuminen ihmisten luo. Olisiko esim. kylätaloilla mahdollista järjestää tiettyinä päivinä erilaisia palveluita, luentoja tai harrastuspiirejä. Olisiko nyt aika ja mahdollisuus luoda kylätaloista aitoja monipalvelupisteitä?

5.2 Elinvoimainen yrittäjyys

Yritykset ja työpaikat luovat perustan alueen elinvoimalle. Alueelta tulisi löytyä työtä erilaisille ihmisille ja perheille. Monipuolinen elinkeinorakenne luo sille hyvän pohjan, mutta esim. korkeakoulutettujen naisten työpaikoista on pulaa. Julkisen sektorin työpaikat ovat vähentyneet hoiva-alaa lukuun ottamatta, joten jatkossa palvelut ja yksityinen tuotannollinen toiminta ovat

entistä tärkeämpiä työllisyyden kannalta. On panostettava toimiviin yritys- ja työvoimapalveluihin. Digitalisaation mahdollisuudet on saatava laajasti käyttöön ja yritysten välisen yhteistyön lisäämiseen luotava kannusteita.

Riittävä määrä uusia ja kehittyviä yrityksiä on edellytys sille, että Pohjois-Satakunnassa ja Luoteis-Pirkanmaalla voidaan selvitä tulevaisuuden haasteista. Kouluissa annettava yrittäjyyskasvatus esim. valinnaisena kurssina lukioissa on yksi keino edistää yrittäjyyttä alueella.

Pienimpien yritysten resurssit eivät yleensä riitä kehittämistyöhön ja verkostoitumiseen, kun kaikki aika ja energia kuluu perustoiminnan pyörittämiseen. Yritysryhmähankkeet ja muut yhteistyöhankkeet ovat hyvä keino vastata tähän haasteeseen, kunhan ne toteutetaan yritysten näkökulmasta järkevällä tavalla ja heidän toiveitaan kuunnellen. Tällaisten hankkeiden kokoaminen ja hallinnoiminen on yksi ohjelmakauden aktivoinnin ja tiedottamisen kärkiasioita.

Kunnilla, yrittäjäjärjestöillä, oppilaitoksilla, kehittämisorganisaatioilla ja rahoittajilla on keskeinen rooli yrittäjämönteisen ilmapiirin luomisessa. Yhteistyön on oltava sujuvaa ja asiakaslähtöistä ja elinkeinopolitiikan aktiivista ja kekseliästä. Erilaiset kampanjat esim. yritysten houkuttelemiseksi alueelle tai työvoiman hankkimiseksi työvoimapulasta kärsiville aloille, säännölliset tapaamiset, ja oppilaitosten nopea reagointi yrityskentän koulutustarpeisiin luovat pohjan hyvälle toimintaympäristölle.

Erilaisten yritysten sijoittuminen maaseudulle on mahdollisuus, josta on jo useita esimerkkejä. Innovatiiviset nuoret yrittäjät luovat paikkaan sidottuja tarinoita, joissa maaseudun syrjäisyys ja ihmisten erilaisuus nähdäänkin vahvuutena. Huumorin sekä itseironiankin keinoin luodaan erottuva ja vahva brändi. Tätä kehitystä on kaikin tavoin tuettava. Myös maahanmuuttajien tuoma uudenlainen yrittäjyys on mahdollisuus seutukunnalle. Halvat kustannukset ja toimivat yhteydet mahdollistavat kannattavan toiminnan ja kuulumisen laajempaan verkostoon paikasta riippumatta.

Maaseutu voidaan nähdä autioituvan ja kurjistuvan periferian sijasta rajattomien mahdollisuuksien paikkana. Todellisuudessa mahdollisuuksia on paljon, jo pelkästään julkisen keskustelun muuttaminen monisävyisemmäksi auttaisi muuttamaan yleisiä käsityksiä. Pieniä vastavirtoja ja niiden taustalla olevia ihmisiä ja tarinoita täytyy tuoda esiin ja näin voimistaa korona-aikana alkanutta myönteistä kehitystä. Digitalisaation mahdollisuudet on otettava käyttöön yritysten kaikessa toiminnassa niin, että ne palvelevat päivittäistä toimintaa, myyntiä ja markkinointia, eikä niin, että ne vievät paljon rahaa tuomatta sille riittävää vastinetta. Tässä työsarkaa riittää ja asian edistämässä hanketoiminnalla on varmasti keskeinen rooli. Yhteistyötahoja voivat olla ainakin oppilaitokset, Pohjois-Satakunnan Seutuverkko Oy ja Prizztech Oy.

Nykyiset ja tulevat seniorit ovat aiempaa terveempiä ja varakkaampia, joten heillä on vielä annettavaa työelämästä poistumisen jälkeen. Osa muuttaa kotiseudulleen ja saattaa perustaa yrityksen tai osallistua aktiivisesti järjestö- ja vapaaehtoistyöhön. Toisaalta he käyttävät palveluita ja siinä on mahdollisuus palveluyrittäjyydelle. Voisiko maaseudullakin olla esim. senioritaloja, joissa olisi saatavilla palveluita ja joissa yhteisöllisyyteen panostettaisiin?

Monilla aloilla toimintaa rajoittaa työvoimapula. Siihen on etsittävä ratkaisuja työperäisen maahanmuuton kautta ja edistämällä nuorten perheiden muuttoa ja asettumista alueelle yhteistyössä kuntien, työvoimaviranomaisten ja työnantajien kanssa. Alueella on jo paljon ulkomaalaisia työntekijöitä ennestään etenkin maataloudessa, kasvihuonetuotannossa ja rakennusalalla, joten käytännöt ovat osittain olemassa.

Nuorille pitää esitellä jo peruskouluaikana alueen työpaikkoja, että heille muodostuisi realistinen kuva työmahdollisuuksista ja eri toimialojen työtehtävistä. Tällä voisi olla vaikutusta opiskeluvaihtoihin ja työelämään hakeutumiseen myöhemmin.

Maatalouden liitännäiselinkeinot ovat alueella merkittävässä asemassa ja monissa tapauksissa niiden merkitys on tilan taloudessa paljon suurempi kuin varsinaisen maataloustuotannon. Liitännäiselinkeinot liittyvät esim. metalli- ja puuteollisuuden alihankintaan, huolto- ja korjauspalveluun, matkailuun, metsäpalvelu- ja turveyrittäjyyteen sekä muuhun koneurakointiin.

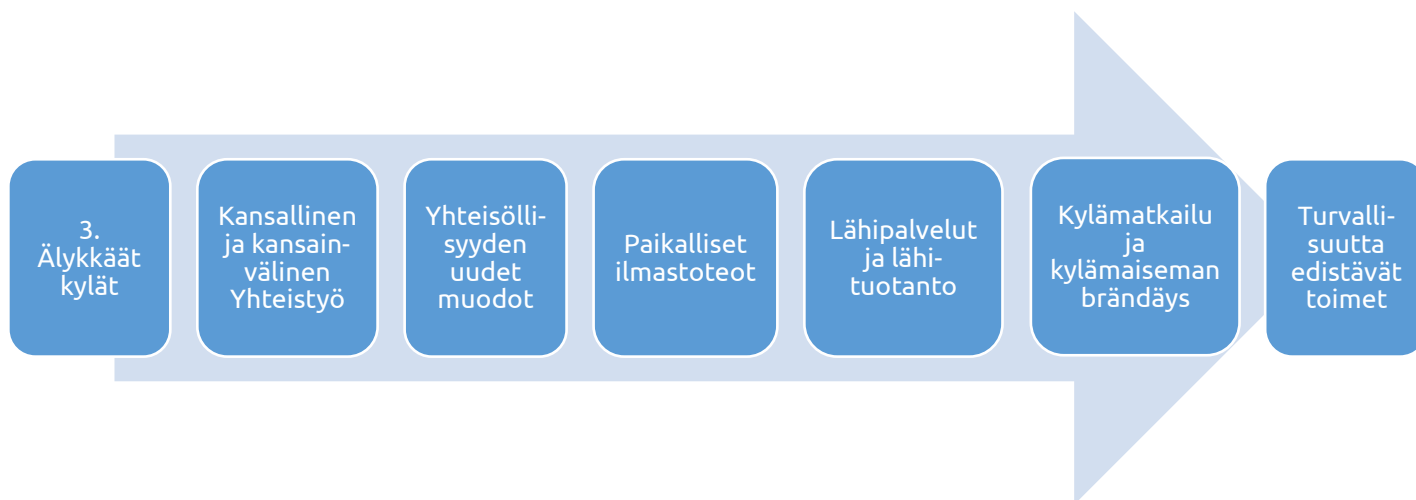
Turvetuotannon nopea romahtaminen parissa vuodessa on vienyt alueelta kymmeniä vakituisia ja satoja osa-aikaisia työpaikkoja, joiden korvaaminen on hyvin vaikeaa. Ukrainan kriisi on kuitenkin saanut päättäjätkin havahtumaan huoltovarmuuden merkitykseen ja toiveissa on, että turpeen käyttöä voitaisiin jatkaa ja monipuolistaa ja että alasajo tehtäisiin hallitusti, mikä olisi ympäristönkin kannalta paras vaihtoehto.

Maatalous on juuri nyt vakavassa kannattavuuskriisissä ja tilanteen korjaamiseksi olisi tehtävä nopeita ja vaikuttavia toimia. Omavaraisuus on turvattava ja sitä pitäisi jopa lisätä, mutta nyt vaarana on tuotannon merkittävä supistuminen taloudellisen pakon edessä.

Maa- ja metsätaloudektorilla otetaan käyttöön uusia keinoja liittyen ilmastonmuutoksen torjuntaan ja monimuotoisuuden säilyttämiseen. Hiilensidonnasta ja esim. maiseman säilyttämisestä olisi tehtävä maanomistajille hoikuttelevia vaihtoehtoja taloudellisilla kannustimilla.

Leaderiin on tulossa uutena elementtinä maatalouden kokeilutuki, jolla voidaan osaltaan auttaa esim. uusien kasvien ja tuotantomenetelmien kokeilemistä. Viljelijöiden yritysryhmähankkeilla voidaan lisätä yhteistyötä ja kehittää uusia toimintamalleja tai hankkia uutta tietoa. Teknologia on tulossa yhä vahvemmin mukaan myös alkutuotantoon ja se vaatii vahvaa osaamista viljelijöiltä.

Tavoitteena on 100 yritysasiakasta ohjelmakauden aikana. Niistä 25 olisi aloittavia yrittäjiä, joita voitaisiin tukea yritystoiminnan aloittamisessa, kehittämistoimissa ja investoinneissa. Loput olisivat toimintaansa kehittäviä yrityksiä, joita tuettaisiin kehittämistoimissa ja investoinneissa. Leaderiin tulee paljon uusia pieniä yritystukimuotoja toiminnan aloittamiseen ja kehittämiseen. Näistä ei ole aiempaa kokemusta, joten niiden suosion ennustaminen on vaikeaa.

5.3 Älykkäät kylät

Älykkäät kylät on paikallisessa kehittämisstrategiassa uusi elementti. Se avaa uusia mahdollisuuksia toteuttaa vaikuttavampaa ja laaja-alaisempaa paikalliskehittämistä kuin mihin perinteisesti on totuttu. Tässä painopisteessä haetaan kahden tai useamman toimijan pitkäjänteistä yhteistyötä ongelman tai haasteen ratkaisemiseksi.

Paikallisyhteisöjen tulisi olla avoimia uusille tulijoille ja uusille ajatuksille. Vanhat toimintatavat eivät kaikilta osin enää toimi, kun ihmisten mieltymykset ja tarpeet ovat eriytyneet ja esim. pitkäaikainen sitoutuminen yhdistystoimintaan ei kaikkia houkuttele. Sen sijaan projekti- tai pop up-tyyppinen kehittäminen saattaa innostaa monia, jos aihe on itselle tärkeä.

Monissa kylissä tehdään hyvää ja pitkäjänteistä työtä perinteisen mallin mukaan, mutta sen rinnalle toivotaan uusia avauksia ja uusia toimijoita. Miten saataisiin esim. kesäasukkaat ja monipaikkaiset sitoutettua alueen kehittämiseen? Tämä edellyttää avointa tiedotusta, ennakkoluulutonta ideointia ja hyvien käytäntöjen etsimistä verkostoitumalla muiden kanssa.

Ilmastonmuutoksen torjunta ja muutokseen sopeutuminen ovat tulevana vuosina keskeisiä teemoja. Kylä- ja kuntatasolla voidaan tehdä paljon esim. uusiutuvaan energiaan ja kierrätykseen liittyen. Kattava valokuituverkko on alueella olemassa, mutta sen parempi hyödyntäminen esim. palveluiden tuottamisessa vaatii vielä ideointia ja tiedotusta. Verkkoa voitaisiin hyödyntää esim. vanhuspalveluissa, kuljetusratkaisuissa tai koulutuksessa. Kylätaloista voitaisiin oikeasti tehdä monipalvelukeskuksia, joissa toteutuu sosiaalinen, ekologinen ja taloudellinen kestävyys.

Kylä- ja kulttuurimatkailun suosio on noussut korona-aikana nopeasti. Samaan aikaan esim. pyöräily on ollut kovassa nosteessa sähköpyörien yleistymisen myötä. Pyörareittejä on tehty lisää sekä maastoon, että kyläteille niin, että sähköisistä reittikartoista voi löytää myös reitin varrella olevat palvelut ja näkemisen arvoiset kohteet.

Alueella on jo mm. koulutettu kuntakohtaisia oppaita, jotka pystyvät tuomaan paikallisia kohteita ja niihin liittyvää historiaa vierailijoiden ja myös alueen asukkaiden ulottuville. Lähiuotannon arvostus on myös noussut ja se korostuu edelleen, kun Euroopassa käydään sotaa. Energia- ja elintarvike-markkinat ovat muuttuneet nopeasti ja omavaraisuuden merkitys on taas huomattu. Nyt olisi hyvä miettiä paikallisesti, että mitä kaikkea alueella tuotetaan ja voitaisiin tuottaa ja miten se saadaan toimitettua kuluttajille mahdollisimman vähien välikäsien kautta. Tässäkin digitalisaatio tarjoaa paljon mahdollisuuksia ja yhteistyön kautta löydetään varmasti myös jo kokeiltuja malleja.

Turvallisuus keskusteluttaa tällä hetkellä ihmisiä. Harvaan asutulla maaseudulla on totuttu selviämään monesta asiasta itse tai naapuriavun turvin, kun viranomaisten tulo paikalle voi kestää kauan. Myrskyjen aiheuttamat sähkökatkot, tulipalot tai tulvat voivat kohdata milloin tahansa ja nyt niiden rinnalle on noussut aito huoli kyberturvallisuudesta tai jopa sotilaallisten toimien mahdollisuudesta. Kylillä olisi hyvä olla turvallisuussuunnitelma, jossa olisi valmiiksi mietitty, miten toimitaan erilaisissa tilanteissa ja kuka vastaa mistäkin kriisin sattuessa. Näiden laatiminen voisi sisältyä Älykkäät kylät –strategioihin.

Tavoiteena on, että ohjelmakauden aikana syntyy 5 älykkäät kylät –strategiaa.

5.4 Luonto- ja maaseutumatkailu

Luontomatkailu nousi vahvasti esille strategiatyön aikana. Alueelle saatu Geopark-status sekä koronapandemian tuoma kotimaanmatkailubuumi ovat luoneet uskoa siihen, että Pohjois-Satakunnassa ja Luoteis-Pirkanmaalla on hyvät mahdollisuudet kehittää kestävää luontomatkailua. Geopark-alue ulottuu myös Etelä-Pohjanmaan puolelle ja kehittämistoimia on tehty ja tehdään yhteistyössä Leader Suupohjan kanssa.

Geopark-alueen hakuprosessin aikana kartoitettiin alueen keskeiset geologiset kohteet ja merkittävät kulttuurikohteet. Lisäksi on luotu kuntien ja yrittäjien yhteistyöverkosto, että saataisiin koordinoitua markkinointia ja brändäystä. Tätä työtä pitää jatkaa ja kehittää määrätietoisesti. Matkailun tuotteistamisessa on vielä paljon tehtävää ja siinä hankkeilla on varmasti keskeinen rooli. Matkailutoimijoiden on ymmärrettävä yhteistyön merkitys ja niiden on myös kehitettävä omaa toimintaansa esim. palvelun, kielitaidon ja kestävänsä toiminnan osalta.

Oppilaitokset ovat ottaneet roolia ympäristökasvatuksessa ja sitä työtä on myös jatkettava. Ihmisten tietoisuus ympäristöasioista lisääntyy koko ajan ja kestävyys huomiointi kaikessa toiminnassa on edellytys toiminnan jatkuvuudelle tulevaisuudessa. Kankaanpään lukion Honkajoen yksikköön suunnitellaan oppimiskeskusta, johon tulee näyttelyitä, toiminnallisia kohteita ja esim. virtuaaliodellisuutta hyödyntäviä aktiviteetteja. Tämä täydentää hyvin matkailuverkostoa ja monipuolistaa alueen tarjontaa.

Majoituskapasiteetti on osoittautunut pullokaulaksi silloin, jos pitäisi löytää majoitusta esim. bussilastilliselle yhdestä paikasta. Jämin alueella ja Ikaalisten kylpylässä majoitustilaa on runsaasti, mutta alueen muissa kunnissa sitä on rajallisesti. Vaatimattomampaan majoitukseen tyytyville löytyy tilaa alueen leirikeskuksista. Ongelmana on se, että kumpi tulee ensin, kysyntä vai tarjonta? Osaratkaisu voisi löytyä perhe- ja airbnb-majoituksesta.

Leader Pohjois-Satakunnan laaja kansainvälinen verkosto tarjoaa hyvät mahdollisuudet tuoda hyviä käytäntöjä matkailuun muista maista. Tutustumismatkoja onkin tehty esim. Viroon, Itävaltaan, Italiaan ja Ruotsiin ja näistä on hyvät kokemukset. Matkat tarjoavat myös hyvän alustan toimijoiden verkostoitumiselle ja se taas voi poikia uutta yhteistyötä alueen sisällä. Kansainvälisiä hankkeita käynnistetään uudellakin ohjelmakaudella myös matkailuteeman ympärille.

Matkailuinfra parantamista on aina tuettu Leaderista kuntien, yritysten ja yhdistysten hankkeiden kautta ja tätä jatketaan uudellakin kaudella. Jatkossa kiinnitetään huomiota erityisesti siihen, miten rakennettava infra täydentää olemassa olevaa infraa ja miten on varmistettu esim. reittien, rakennelmien ja opasteiden ylläpito. Myös olemassa olevien rakenteiden täydentäminen ja osittain kunnostaminenkin voi olla monesti perusteltua.

Leader-alueella on hyvin monenlaista luontoa pienellä alueella, mikä luo mahdollisuuksia kiinnostaville matkailupaketeille. Ouran saaristo ja meri lännessä, Lauhanvuoren ja Kauhannevan kansallispuistot pohjoisessa, Hämeen kangas ja Jämin alue keskellä sekä Kyrösjärven ympäristö ja Seitsemisen kansallispuisto idässä ovat melkein kuin Suomi pienoiskoossa. Kun tähän lisätään kohtuullisen hyvät kulkuyhteydet rauta- ja maanteitse, niin potentiaalia on. Nyt tarvitaan vain määrätietoista kehittämistä.

5.5 Strategian läpäisevät periaatteet

Painopisteiden lisäksi toimintaa ohjaavat kolme läpäisevää periaatetta: kestävyys, kansainvälisyys ja uudistuminen.

Kestävyys pitää sisällään sosiaalisen, taloudellisen ja ekologisen kestävyys. Pyrimme luomaan alueelle sosiaalista pääomaa ja uudenlaista yhteistyötä sekä parantamaan yritysten ja yhteisöjen taloudellista tilannetta. Rahoitettavilla toimilla ei saa heikentää ympäristön tilaa ja erityisen toivottavia ovat ympäristöä parantavat tai ympäristön pilaantumista ehkäisevät toimenpiteet. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö uusiutuvia luonnonvaroja voisi hyödyntää, vaan päinvastoin niistä etsitään ratkaisuja fossiilitaloudesta irtaantumiseen.

Kansainvälisyys on ollut Leader Pohjois-Satakunnan toiminnassa mukana vahvasti koko 2000-luvun. Pitkäjänteisen työn tuloksena on luotu koko Euroopan kattava yhteistyöverkosto ja eri kumppaneiden kanssa on toteutettu kymmeniä kv-hankkeita monista eri teemoista. Kulttuuri, liikunta ja matkailu ovat olleet suosittuja teemoja, mutta myös esim. kiertotalous ja metsäasiat.

Monissa tapauksissa yhteistyö on jatkunut hankkeiden jälkeen muulla tavalla, mikä on erittäin hieno asia.

Kansainvälistä yhteistyötä jatketaan siten, että se tukee valittujen painopisteiden tavoitteita. Kv-hankkeiden avulla saadaan uusia näkökulmia asioihin ja opitaan hyviä käytäntöjä. Lisäksi saadaan esim. matkailuun liittyen vierailijoilta palautetta palveluiden, aktiviteettien ja infran toimivuudesta. Myös hallitusta osallistetaan yhä enemmän kansainväliseen yhteistyöhön ja vierailaan kumppaneiden luona tarvittaessa.

Uudistuminen tarkoittaa sitä, että rohkeasti kokeillaan uusia tapoja toimia, luodaan uusia tuotteita ja palveluita tai rakennetaan uusia yhteistyöverkostoja. Uudistuminen ei tarkoita sitä, että kaikki vanha ja hyväksi havaittu hylätään, vaan uutta tuodaan sen rinnalle.

Leader-toimintaan kuuluu, että kokeiluja voidaan rahoittaa ja hyväksytään myös se, että kaikki hankkeet eivät onnistu tai johda jatkotoimiin. Rohkeat pienimuotoiset kokeilut ovat usein parempi vaihtoehto kuin loputon suunnittelu ja asioiden etukäteen varmistaminen. Leaderin rooliin kuuluu myös rohkaista uudistumaan ja auttaa uudistumista tukevien kumppanuuksien ja verkostojen rakentamisessa. Strategiakaudella siirrytään ongelmakeskeisestä ajattelutavasta ratkaisukeskeiseen toimintamalliin.

6. Rahoitussuunnitelma

	EU (43%)	Valtio (37%)	Kunnat (20%)	Julkinen rahoitus	Yksityinen rahoitus	Kokonais rahoitus
Pito- ja vetovoimaa	860 000	740 000	400 000	2 000 000 37 %	800 000	2 800 000
Elinvoimainen yrittäjyys	645 000	555 000	300 000	1 500 000 27 %	3 000 000	4 500 000
Älykkäät kylät	430 000	370 000	200 000	1 000 000 18 %	400 000	1 400 000
Luonto- ja maa- seutumatkailu	430 000	370 000	200 000	1 000 000 18 %	600 000	1 600 000
Strategiaa toteuttavat toimet yhteensä	2 365 000	2 035 000	1 100 000	5 500 000 100 %	4 800 000	10 300 000
Toimintaraha	494 500	425 000	230 000	1 150 000	0	1 150 000
Kaikki yhteensä	2 859 500	2 460 000	1 330 000	6 650 000	4 800 000	11 450 000

Rahoitussuunnitelma on laadittu tarveanalyysin ja aiemman kokemuksen perusteella. Eri painopisteiden merkitystä kokonaisuuden kannalta on myös arvioitu. Yritystukien osalta on huomioitu uuden kauden työkalut. Investointitukien koon rajoittaminen aiempaan verrattuna sekä erilaisten setelityyppisten toimenpiteiden lisääntyminen aiheuttavat sen, että yksityisen rahoituksen kertyminen pienenee merkittävästi. Älykkäät kylät –toimenpide on kokonaan uusi, joten sen suosiota on vaikea ennustaa.

7. Toimeenpanon kuvaus

Strategian toimeenpano varmistetaan tehokkaalla tiedotuksella ja aktivoinnilla, asiakaslähtöisellä toimintatavalla ja verkostojen hyödyntämisellä. Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry:llä on pitkä kokemus Leader-toiminnasta ja riittävät resurssit strategian toteuttamiseen.

Hankkeiden rahoituksessa noudatetaan avointa ja oikeudenmukaista valintamenettelyä. Tämä varmistetaan selkeillä strategian painopisteistä ja tavoitteista johdetuilla valintakriteereillä.

Toimeenpanosta vastaa henkilöstö, johon kuuluu toiminnanjohtaja, hankeneuvoja, hankesihteeri ja kv-koordinaattori. Toimenkuvat ovat selkeät ja kaikilla on myös valmiudet tarvittaessa sijaistaa toisia niin, että kaikissa tilanteissa pystytään toimimaan. Esim. hanke- ja maksatusneuvontaa voivat antaa kaikki.

Rahoituspäätökset tekee hallitus, johon kuuluu 6-11 varsinaista jäsentä ja kolme varajäsentä. Hallitus kokoontuu pääsääntöisesti kerran kuukaudessa heinäkuuta lukuun ottamatta. Hallituksen puheenjohtajisto ja toiminnanjohtaja keskustelevat asioista säännöllisesti myös kokousten välillä. Hallituksen paikallistuntemuksella on suuri merkitys strategian toimeenpanossa. Kaikki tieto ei ole saatavissa hankehakemuksista, vaan sen lisäksi on paljon sellaista tietoa, jolla on monessa tapauksessa merkitystä päätöksiä tehtäessä. Myös henkilöstö tekee paljon työtä hakemusten valmisteluvaiheessa ja saa siinä paljon oleellista taustatietoa.

Ohjelmakauden alussa tiedotetaan näkyvästi Leaderin mahdollisuuksista ja strategian sisällöstä. Tiedotuksessa tehdään yhteistyötä ELY-keskukseen valittavan aluetiedottajan kanssa, mutta paljon tehdään myös itse vuonna 2020 uusitun viestintäsuunnitelman linjauksia noudattaen. Tiedotusyhteistyötä tehdään myös muiden yhteistyökumppanien, kuten ProAgrian ja elinkeinoyhtiöiden kanssa.

Korona-aikana on asioitu pääasiassa etäyhteyksien kautta ja siitä saatuja oppeja käytetään myös jatkossa. Hankeinfoja ja webinaareja järjestetään verkossa jatkossakin yksin ja yhdessä muiden kanssa. Sen lisäksi jalkaudutaan kentälle ihmisten pariin erilaisiin tilaisuuksiin ja tapahtumiin sekä pyydettäessä myös yksittäisten toimijoiden kokouksiin ja palavereihin. Myös erilaiset hankeretket ja vierailut käynnissä olevissa hankekohteissa kuuluvat Leader-työhön.

Ohjelman edetessä tiedotuksen painopiste siirtyy hankkeiden toimeenpanon ja maksatusten neuvontaan sekä tuloksista ja vaikutuksista viestimiseen.

Viestinnässä noudatamme seuraavia periaatteita:

- Leader Pohjois-Satakunnan viestii toiminnastaan innostavasti ja ihmisläheisesti.
- Tarjoamme asiakkaillemme aitoa apua heidän ehdoillaan ilman turhaa kapulakieltä.
- Olemme alueen kokoava voima, mahdollistaja ja verkostojen rakentaja.
- Kylvämme kasvun siemeniä pohjoissatakuntalaiseen maaperään.
- Teemme viestintää yhdessä kaikkien pohjoissatakuntalaisten kanssa.
- Kotiseutuylpeys saa ja pitää näkyä viestinnässämme.
- Kerromme hankkeistamme ja Leaderin mahdollisuuksista tarinoiden kautta.
- Tieto ja tarkistetut faktat ovat viestintämme pohja.

Keskeisessä roolissa strategian toimeenpanossa on yhteistyö ja työnjako ELY-keskuksen kanssa. Roolit varsinkin yritysrahoituksessa on eriytetty aiempaa selkeämmin ja sen viestiminen myös asiakkaille on tärkeää. Erityisesti on varmistettava, että linjaukset eivät johda siihen, että osa mikroyrityksistä jää investointitukien osalta väliinputoajiksi. Yhteistyön lähtökohtana on niin sujuva ja asiakaslähtöinen toiminta kuin se säädösten puitteissa on mahdollista. Näin turvataan riittävä kiinnostus maaseutuohjelmaa kohtaan ja torjutaan toiminnan byrokraattisuutta kohtaan tunnettua pelkoa.

Henkilöstön ja hallituksen osaamiseen kiinnitetään erityistä huomiota. Uuden kauden säädökset ja tukimuodot opetellaan perusteellisesti ja varmistetaan, että tieto välittyy ymmärrettävässä muodossa myös yhteistyökumppaneille ja asiakkaille. Osaaminen varmistetaan osallistumalla valtakunnallisiin koulutuksiin, hankkimalla omatoimisesti tietoa ja hankkimalla lisäkoulutusta.

Hankeneuvoja on juuri suorittanut yritysneuvojan erityisammattitutkinnon ja toiminnanjohtaja on suorittanut johtamisen erikoisammattitutkinnon.

Osaamisen ylläpito varmistetaan myös Leader-ryhmien kiinteällä yhteistyöllä, esim. säännöllisillä etäpalavereilla, joissa käydään läpi toimeenpanoon liittyviä käytännön kysymyksiä. Leader-työ on aina myös säädösten tulkintaa, lait ja asetukset eivät koskaan anna yksiselitteistä vastausta kaikkiin käytännön tilanteisiin.

Satakunnan Leader-ryhmien henkilöstöjen ja hallitusten vuosittaisilla yhteisillä opintomatkoilla on jo pitkä perinne. Matka tehdään yleensä oman maakunnan ulkopuolelle ja niillä tutustutaan rahoituskohteisiin, kuullaan asiantuntijoita, tutustutaan kollegoihin ja keskustellaan epävirallisesti. Mukana on ollut myös ELY-keskuksen edustajia. Tätä käytäntöä jatketaan ehdottomasti myös uudella ohjelmakaudella.

Henkilöstön osaamiseen kuuluu myös riittävä muiden rahoitusohjelmien tuntemus. Rakenne-rahasto-ohjelmien osalta tehdään yhteistyötä Satakuntaliiton ja ELY-keskuksen kanssa. Satakunnan yrityspalvelutoimijoiden verkosto pitää säännöllisiä etäpalavereita, joissa eri rahoittajat ja keskeiset kehittäjäorganisaatiot kertovat ajankohtaisista asioista, hankkeista ja rahoitusmahdollisuuksista. Varsinkin korona-ajan nopeasti muuttuneissa tilanteissa tämä oli hyvin toimiva toimintatapa.

Leader Pohjois-Satakunnan alueella toimii tulevalla ohjelmakaudella kaksi kalatalousryhmää. Ravakka ry:n hallinnoima Lännen kalaleader laajenee kattamaan kaikki Satakunnan puoleiset kunnat ja uutena ryhmänä aloittaa Kantri ry:n hallinnoima Kuha-Suomi –ryhmä, johon kuuluu kuntia peräti kahdeksan Leader-ryhmän alueelta. Siihen kuuluvat Leader Pohjois-Satakunnan Pirkanmaalla sijaitsevat kunnat. Kaupallisia kalastajia alueella on Merikarviolla ja Ikaalisissa, kalastusmatkailulla on merkitystä edellisten lisäksi myös Pomarkussa, Kihniössä ja Parkanossa.

Kalaleaderien kanssa tehdään yhteistyötä asian tunnetuksi tekemisessä, koska alueen kunnista ainoastaan Merikarviolla kalaleader on toiminut päättyvällä ohjelmakaudella. Yhteistyö on erityisen tärkeää myös siksi, että kalaleaderien resurssit ovat pienet suhteessa toiminta-alueisiin. Tavoitteena on löytää toimiva työnjako ja miettiä miten kalaleader ja perinteinen Leader-toiminta voivat täydentää toisiaan strategioiden tavoitteiden saavuttamiseksi.

Leader-toimiston yhteydessä toimii myös Europe Direct –tiedotuspiste. Tätä kautta saadaan tietoa esim. Erasmus-ohjelmasta ja EU:sta suoraan haettavista ohjelmista. Myös esim. harjoittelijavaihto, yhteistyö työvoimaviranomaisten, koulujen ja kirjastojen kanssa sekä erilaisten asiantuntijavierailuiden järjestäminen kuuluvat EDIC-toimintaan. Tiedotuspiste täydentää hyvin Leader-ryhmän laajaa kansainvälistä toimintaa ja mahdollistaa kv-toiminnan riittävän resurssoinnin

Toiminnan kehittäminen on aina ajankohtaista. Uusia toimintatapoja aktivoinnissa ja tiedottamisessa sekä verkostojen toiminnassa pohditaan säännöllisesti. Hyvin toimivia käytäntöjä ei kannata lopettaa, mutta jotakin uutta pitää aina välillä kokeilla. Hanketoimijoiden parempi verkostoituminen käynnissä olevien hankkeiden tai suunnitteluasteella olevien hankkeiden välillä on yksi kehittämiskohde. Älykkäät kylät –toimenpiteessä tämä mahdollistuu aiempaa paremmin. Leader-ryhmän oma verkostoissa toimiminen on myös kehittämisen kohteena. Tämä on tärkeää erityisesti aluekehittämistehtävän näkökulmasta. Tässä on kuitenkin löydettävä sopiva tasapaino niin, että ns. perustoiminta ei kärsi.

Myös henkilöstön jaksamisesta on pidettävä huolta. Henkilöstöpalaverit, yhteiset tykypäivät ja illanvietot luovat yhteishenkeä. Henkilöstö seuraa toistensa jaksamista ja ottaa tarvittaessa puheeksi kipeätkin asiat.

Jos rahoitus toteutuu haettua jonkin verran pienempänä, niin suunniteltu toiminnan taso voidaan silti varmistaa. Toimintarahan tulisi riittää vähintään kolmen henkilön palkkaamiseen ja neljännen

henkilön palkkaus voidaan varmistaa Eurooppatiedotukseen saatavalla rahoituksella ja kv-koordinaattoritoiminnan jatkamisella osittain oman tuotannon hankkeilla.

8. Seuranta ja arviointi

Strategian etenemistä seurataan vähintään puolivuositain. Seurattavia asioita ovat ainakin strategian rahoituksen toteutuminen painopisteittäin, uusien asiakkaiden ja uusien yritysten lukumäärä ja käynnissä olevien hankkeiden toteutumisen eteneminen. Seurannassa käytetään valtakunnallisten tilastojen ja järjestelmien lisäksi omaa seuranta, joka perustuu omiin tarpeisiin räätälöityyn seurantatyökaluun. Harkittavaksi tulee myös jonkin asiakashallintajärjestelmän hankkiminen. Jos huomataan jotain oleellisia poikkeamia tavoitteista, niin ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin. Tällaisia voivat olla esim. tiedotuksen ja aktivoinnin tehostaminen, tietyn teeman esiin nostaminen tai yhteistyön tiivistäminen sidosryhmien kanssa.

Strategian pohjalta laaditaan vuosittain toiminta- ja viestintäsuunnitelmat vuosikelloineen, joiden perusteella arvioidaan tavoitteiden saavuttamista myös muiden kuin hankerahoitukseen liittyvien tavoitteiden osalta. Vuosittain pidetään myös kuntapalaverit, joissa sekä tiedotetaan kunnille toteutuksen etenemisestä, että saadaan palautetta toiminnan kehittämiseksi.

Hankeretket ja tutustumiset hankekohteisiin antavat arvokasta tietoa siitä, miten hankehakijat kokevat Leader-toiminnan ja hankeprosessin asiakkaan näkökulmasta. Palautetta käsitellään henkilöstöpalavereissa ja hallituksen kokouksissa ja tarvittaessa ryhdytään korjaaviin toimiin.

Ohjelmakauden puolivälissä tehdään perusteellisempi väliarviointi, jossa kartoitetaan myös asiakastyytyvyyttä. Tässä vaiheessa arvioidaan myös tarvetta strategian päivittämiseen esim. painopisteiden keskinäisten suhteiden tai kokonaan uusien asioiden lisäämistarpeen osalta. SWOT-analyysin säännöllinen päivittäminen mahdollistaa suunnitelmallisen strategiatyön koko ohjelmakauden ajan.

Hankeprosessin sujuvuuden lisäksi kiinnitetään huomiota toiminnan tuloksiin ja vaikuttavuuteen. Tavoitteena on, että useimmissa tapauksissa hankkeiden tuloksena syntyy joku pysyvä muutos tai että hanke synnyttää jatkotoimenpiteitä. Näiden vaikutusten mittaaminen ei ole helppoa, mutta erilaisilla kyselyillä ja haastatteluilla niitä voidaan jollakin tarkkuudella arvioida. Arviointi viimeistään osoittakoon, että meidän maaseutumme on todellinen rajattomien mahdollisuuksien paikka.